

gabilis veritas, qua quem vult obdurat, ejus quidem præcedentibus meritis, sed cum eo cujus miseretur plerumque communibus. Sicut duorum geminorum, quorum unus assumitur, unus relinquitur, dispar est exitus, merita communia: in quibus tamen sic alter magna Dei bonitate liberatur, ut alter nulla ejus iniquitate damnetur. Numquid enim iniquitas est apud Deum? Absit: sed investigabiles sunt viæ ipsius. Itaque misericordiam ejus in his qui liberantur, et veritatem in his qui puniuntur, sine dubitatione credamus: neque inscrutabilia scrutari, aut investigabilia vestigare conemur. Ex ore quippe infantium et lactentium suam perficit laudem¹: ut quod in his videmus quorum liberationem bona eorum merita nulla præcedunt, et in his quorum damnationem utrisque communia originalia sola præcedunt; hoc et in majoribus fieri nequaquam omnino cunctemur, id est, non putantes, vel secundum sua merita gratiam cuiquam dari, vel nisi suis meritis quemquam puniri sive pares qui liberantur atque puniuntur, sive dispare habeant causas malas; ut qui videtur stare, videat ne cadat²; et qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino gloriatur³.

XXVI. « Cur autem causam parvulorum ad exemplum majorum sicut scribitis, non patiuntur afferri homines, qui contra Pelagianos non dubitant esse peccatum originale, quod per unum hominem intravit in mundum, et ex uno omnes isse in condemnationem⁴? Quod et Manichæi non accipiunt, qui non solum omnes veteris Instrumenti Scripturas in ulla auctoritate non habent; verum etiam eas quæ ad Novum pertinent Testamentum sic accipiunt, ut suo quodam privilegio, imo sacrilegio, quod volunt sumant, quod nolunt rejiciant: contra quos agebam in libris de Libero arbitrio, unde isti nobis præscribendum

¹ Psal. viii, 3. — ² 1 Cor. x, 12. — ³ Id. i, 31. — ⁴ Rom. v, 12 et 16.

putant. Ideo quæstiones operosissimas incidentes enucleate solvere nolui, ne nimium longum opus esset, ubi me adversus tam perversos testimoniorum divinatorum non adjuvabat auctoritas. Et poteram, sicut feci, quodlibet horum verum esset, quæ non definite interponebam, certa tamen ratione concludere, in omnibus Deum esse laudandum, sine ulla necessitate credendi duas, sicut illi volunt, coæternas boni et mali permixtas esse substantias.

XXVII. Denique in primo Retractationum libro, quod opus meum nondum legistis, cum ad eosdem libros retractandos venissem, hoc est, de Libero arbitrio, ita locutus sum. « In his, inquam, libris ita multa disserta sunt, ut incidentes nonnullæ quæstiones quas vel enodare non poteram¹, vel longam sermocinationem in præsentem requirebant, ita differrentur, ut ex utraque parte, vel ex omnibus earumdem quæstionum partibus, in quibus non apparebat quid potius congrueret veritati, ad hoc tamen ratiocinatio nostra concluderetur, ut quodlibet eorum verum esset, laudandus crederetur, vel etiam ostenderetur Deus. Propter eos quippe disputatio illa suscepta est, qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci; et Deum, si ita est, creatorem omnium naturarum culpandum esse contendunt, eo modo volentes secundum suæ impietatis errorem, (Manichæi enim sunt), immutabilem quamdam, et Deo coæternam introducere naturam mali. Item post aliquantum alio loco: Deinde dictum est, inquam, ex qua miseria peccantibus justissime inflictæ liberat Dei gratia, quia homo sponte, id est, libero arbitrio cadere potuit, non etiam surgere. Ad quam miseriam justæ damnationis pertinet ignorantia, et difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ: nec ab isto malo liberatur quisquam, nisi Dei gratia. Quam

¹ Vide Retract. lib. 1, cap. 9.

miseriam nolunt Pelagiani ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum : quamvis ignorantia et difficultas etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus, sed laudandus esset Deus, sicuti in eodem libro tertio disputavimus. Quæ disputatio contra Manichæos habenda est, qui non Scripturas accipiunt sanctas Veteris Instrumenti, in quibus peccatum originale narratur; et quidquid inde in litteris Apostolicis legitur, detestabili impudentia immissum fuisse contendunt a corruptoribus Scripturarum, tanquam non fuerit ab Apostolis dictum. Contra Pelagianos autem hoc defendendum est, quod utraque Scriptura commendat, quam se accipere profitentur. » Hæc dixi in primo libro Retractationum, cum retractarem libros de Libero arbitrio. Nec sola sane ista ibi a me dicta sunt de his libris; verum et alia multa, quæ huic ad vos operi inserere longum putavi, et non necessarium : quod et vos existimo esse iudicaturos, cum omnia legeritis. Quamvis ergo in libro tertio de Libero arbitrio ita de parvulis disputaverim, ut etiam si verum esset quod dicunt Pelagiani, ignorantiam et difficultatem; sine quibus nullus hominum nascitur, primordia, non supplicia esse naturæ; vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas, boni scilicet mali, et coæternas esse naturas : numquid ideo fides in dubium vocanda vel deserenda est, quam contra ipsos Pelagianos catholica defendit Ecclesia, quæ asserit originale esse peccatum, cujus reatus generatione contractus, regeneratione solvendus est? Quod si et isti fatentur nobiscum, ut simul in hac causa Pelagianorum destruamus errorem : cur putant esse dubitandum, quod etiam parvulos Deus, quibus dat suam gratiam per baptismatis sacramentum, eruat de potestate tenebrarum, et transferat in regnum Filii charitatis suæ¹? In eo ergo quod

¹ Coloss. 1, 13.

aliis eam dat, aliis non dat, cur nolunt cantare Domino misericordiam et iudicium¹? Cur autem illis potius quam illis detur, quis cognovit sensum Domini? Quis inscrutabilia scrutari valeat? quis investigabilia vestigare²?

XXVIII. Conficitur itaque gratiam Dei non secundum merita accipientium dari, sed secundum placitum voluntatis ejus³, in laudem et gloriam ipsius gratiæ ejus, ut qui gloriatur, nullo modo in se ipso, sed in Domino gloriatur⁴: qui hominibus dat quibus vult, quoniam misericors est; quod et si non det, justus est : et non dat quibus non vult, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ⁵. Dando enim quibusdam quod non merentur, profecto gratuitam, et per hoc veram suam gratiam esse voluit : non omnibus dando, quid omnes merentur ostendit. Bonus in beneficio certorum : justus in supplicio cæterorum : et bonus in omnibus, quoniam bonum est, cum debitum redditur; et justus in omnibus, quoniam justum est, cum indebitum sine cujusquam fraude donatur.

XXIX. Defenditur autem sine meritis Dei gratia, id est, vera gratia, etiamsi parvuli baptizati, sicut Pelagiani sentiunt, non eruuntur de potestate tenebrarum, quia nulli peccato, sicut putant Pelagiani, tenentur obnoxii, sed tantum in regnum Domini transferuntur : etiam sic enim sine ullis bonis meritis datur eis regnum quibus datur, et sine ullis malis meritis non datur eis quibus non datur. Quod adversus eosdem Pelagianos dicere solemus, quando nobis objiciunt, quod fato tribuamus Dei gratiam, dicendo eam non secundum merita nostra dari⁶. Ipsi enim potius Dei gratiam fato in parvulis tribuunt, qui dicunt a fatum esse, ubi meritum non est. » Nulla quippe

¹ Psal. c, 1. — ² Rom. xi, 34. — ³ Ephes. 1, 5. — ⁴ 1 Cor. 1, 31. — ⁵ Rom. ix, 23. — ⁶ Vide contra duas Epist. Pelagian. lib. ii, cap. 6.

merita, etiam secundum ipsos Pelagianos, possunt in parvulis inveniri, cur alii eorum mittantur in regnum, alii vero alienentur a regno. Sicut autem nunc, ut ostenderem gratiam Dei non secundum merita nostra dari, secundum utrumque sensum hoc defendere malui; et secundum nostrum scilicet, qui obstrictos originali peccato parvulos dicimus, et secundum Pelagianorum, qui originale negant esse peccatum; nec tamen ideo mihi est ambigendum, habere parvulos quod eis dimittat qui salvum facit populum suum a peccatis eorum¹: ita in tertio libro de Libero arbitrio secundum utrumque sensum restiti Manichæis, sive supplicia, sive primordia naturæ sint ignorantia et difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur; et tamen unum horum teneo. Ibi quoque a me satis evidenter expressum, quod non sit ista natura insituti hominis, sed poena damnati.

XXX. Frustra itaque mihi de illius libri mei vetustate præscribitur, ne agam causam sicut debeo agere parvulorum, et inde gratiam Dei non secundum merita hominum dari, perspicuæ veritatis luce convincam. Si enim quando libros de Libero arbitrio laicus coepi, presbyter explicavi, adhuc de damnatione infantium non renascentium et de renascentium liberatione dubitarem; nemo, ut opinor, esset tam injustus atque invidus, qui me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi esse judicaret. Cum vero rectius possit intelligi, non me propterea de hac re dubitasse credi oportere, quia contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt refellendi, ut sive poena esset peccati originalis in parvulis, quod veritas habet; sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur: nullo modo tamen quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet et mali permixtio

¹ Matth. 7, 21.

crederetur: absit ut causam parvulorum sic relinquamus, ut esse nobis dicamus incertum utrum in Christo regenerati, si moriantur parvuli, transeant in æternam salutem; non regenerati autem transeant in mortem secundam: quoniam quod scriptum est: « Per unum hominem peccatum » intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in » omnes homines pertransit¹; » aliter recte intelligi non potest: nec a morte perpetua, quæ justissime est retributa peccato, liberat quemquam pusillorum atque magnorum, nisi ille qui propter remittenda et originalia et propria nostra peccata mortuus est sine ullo suo originali proprio peccato. Sed quare illos potius quam illos? Iterum atque iterum dicimus, nec nos piget: « O homo tu quis » es qui respondeas Deo²? Inscrutabilia sunt judicia ejus, » et investigabiles viæ ejus³. » Et hoc adjiciamus: « Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus » fueris⁴. »

XXXI. Videtis enim, charissimi, quam sit absurdum, et a fidei sanitate atque sinceritate veritatis alienum, ut dicamus parvulos mortuos secundum ea judicari, quæ præciti sunt facturi esse si viverent? In hanc autem sententiam, quam certe omnis sensus humanus quantulumcumque ratione subnixus, maximeque Christianus exhorret, ire compulsi sunt, qui sic a Pelagianorum errore alieni esse voluerunt, ut tamen gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, qua nobis una post lapsum primi hominis, in quo omnes cecidimus, subvenitur, secundum merita nostra dari sibi adhuc existiment esse credendum, et disputatione insuper proferendum. Quod ipse Pelagius ante Orientales episcopos judices, damnationis suæ timore damnavit. Hoc autem si non dicatur, de mortuorum scilicet operibus, quæ facturi fuerant si

¹ Rom. 7, 11. — ² Id. 19, 20. — ³ Id. 11, 33. — ⁴ Eccli. 11, 22.

viverent, bonis aut malis, ac per hoc nullis et in ipsa Dei præscientia non futuris: hoc ergo si non dicatur, quod cernitis quanto errore dicatur; quid restabit nisi ut gratiam Dei non secundum merita nostra dari, quod contra hæresim Pelagianam catholica defendit Ecclesia, remota contentionis caligine fateamur; atque id maxime in parvulis evidentiore veritate cernamus? Neque enim fato cogitur Deus illis infantibus subvenire, illis autem non subvenire, cum sit utrisque causa communis: aut res humanas in parvulis non divina providentia, sed fortuitis agi casibus opinabimur, cum rationales vel damnandæ vel liberandæ sint animæ, quandoquidem nec passer cadit in terram sine voluntate Patris nostri qui in coelis est¹: aut parentum negligentia sic tribuendum est, quod parvuli sine baptismo moriuntur, ut nihil ibi agant superna judicia; tanquam ipsi qui hoc modo male moriuntur, parentes sibi negligentibus voluntate propria de quibus nascerentur, elegerint: quid dicam, quod parvulus aliquando antequam illi per ministerium baptizantis succurri possit, expirat? Plerumque enim festinantibus parentibus et paratis ministris ut baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum paululum in hac vita non tenuit ut daretur. Quid etiam, quod aliquando parvulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem, et filiis fidelium non potuit baptismo subveniri? Ubi certe ostenditur, quod personarum apud Deum non sit acceptio²: alioquin cultorum suorum potius, quam inimicorum filios liberaret.

XXXII. Jam vero, quoniam de dono perseverantiæ nunc agimus, quid est quod morituro non baptizato subvenitur, ne sine baptismo moriatur; et baptizato casuro non subvenitur, ut ante moriatur? Nisi forte illi adhuc

¹ Matth. x, 29. — ² Rom. ii, 11.

absurditati auscultabimus, qua dicitur nihil prodesse cuiquam mori antequam cadat, quia secundum eos actus judicabitur, quos eum præscivit Deus acturum fuisse si viveret. Hanc perversitatem sanitati fidei tam vehementer adversam, quis patienter audiat? quis ferat? Et tamen hoc dicere urgentur, qui non fatentur gratiam Dei non secundum merita nostra dari. Qui autem nolunt dicere unumquemque mortuorum secundum ea judicari, quæ Deus illum præscivit acturum fuisse si viveret, intuentes quam manifesta falsitate et quanta absurditate dicatur; non eis remanet cur dicant, quod in Pelagianis damnavit, et ab ipso Pelagio damnari fecit Ecclesia, gratiam Dei secundum merita nostra dari: cum videant alios parvulos non regeneratos ad æternam mortem, alios autem regeneratos ad æternam vitam tolli de hac vita; ipsosque regeneratos, alios perseverantes usque in finem hinc ire, alios quo usque decidant hic teneri, qui utique non decidissent, si antequam laberentur hinc exissent; et rursus quosdam lapsos quo usque redeant non exire de hac vita, qui utique perirent, si antequam redirent, exirent.

XXXIII. Unde satis dilucide ostenditur, et inchoandi, et usque in finem perseverandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari; sed dari secundum ipsius secretissimam, eandemque justissimam, sapientissimam, beneficentissimam voluntatem, quoniam quos prædestinavit, ipsos et vocavit vocatione illa, de qua dictum est: « Sine » pœnitentia sunt dona et vocatio Dei¹. » Ad quam vocationem pertinere certa asseveratione dicendus, nisi cum de hoc sæculo exierit²: in hac autem vita humana quæ tentatio est super terram³, qui videtur stare, videat ne cadat⁴. Ideo quippe (sicut jam supra diximus) non perseveraturi perseveraturis providentissima Dei voluntate mis-

¹ Rom. ii, 30. — ² Id. ii, 29. — ³ Job, vii, 1. — ⁴ 1 Cor. iv, 12.

centur, ut esse discamus non alta sapientes, sed humilibus consentientes, et cum timore et tremore nostram ipsorum salutem operemur¹: Deus est enim qui operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate². Non ergo volumus, sed Deus in nobis operatur et velle: nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur et operari pro bona voluntate. Hoc nobis expedit et credere et dicere: hoc est pium, hoc verum, ut sit humilis et submissa confessio, et detur totum Deo. Cogitantes credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus quidquid agimus: quod autem attinet ad pietatis viam et verum Dei cultum, non sumus idonei cogitare aliquid tanquam ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est³. « Non enim est in potestate nostra cor » nostrum et nostræ cogitationes: unde idem qui hoc ait, item dicit Ambrosius: « Quis autem tam beatus qui » in corde suo semper ascendat? Sed hoc sine divino auxilio » quâ fieri potest? nullo profecto modo. Denique, inquit, » supra eadem Scriptura dicit: Beatus vir cujus est auxili- » lium ejus abs te, Domine, ascensus in corde ejus⁴. » Hoc utique ut diceret, non solum in Litteris sacris legebat, sed sicut de illo viro sine dubitatione credendum est, etiam in corde suo sentiebat Ambrosius. Quod ergo in sacramentis fidelium dicitur, ut sursum cor habeamus ad Dominum, munus est Domini: de quo munere ipsi Domino Deo nostro gratias agere, a sacerdote post hanc vocem quibus hoc dicitur admonentur; et dignum ac justum esse respondent. Cum enim non sit in nostra potestate cor nostrum, sed divino sublevetur auxilio, ut ascendat, et quæ sursum sapiat, ubi Christus est in dextra Dei sedens, non quæ super terram⁵: cui de hac tanta re agenda sunt gratiæ, nisi hoc facienti Domino Deo nostro, qui nos

¹ Rom. xii, 16. — ² Philip. ii, 12 et 13. — ³ 2 Cor. iii, 5. — ⁴ Psal. lxxxiii, 6. — ⁵ Coloss. iii, 1.

per tale beneficium liberando de profundo hujus mundi, elegit, et prædestinavit ante constitutionem mundi?

XXXIV. Sed aiunt « prædestinationis definitionem » utilitati prædicationis adversam. » Quasi vero adversata sit Apostolo prædicanti. Nonne ille doctor gentium in fide et veritate et prædestinationem toties commendavit, et verbum Dei prædicare non destitit? Numquid quia dixit, « Deus est qui operatur in vobis et velle et operari pro » bona voluntate¹: » ideo non ipse, et ut velimus quæ Deo placeant, et ut operemur, hortatus est? aut quia dixit, « Qui in vobis bonum opus coepit, perficiet usque » in diem Christi Jesu²; » ideo ut inciperent homines et perseverarent usque in finem, ipse non suavit? Nempe ipse Dominus hominibus præcepit ut crederent, atque ait, « Credite in Deum, et in me credite³: » nec tamen ideo ejus falsa sententia est, nec vana definitio ubi ait, « Nemo » venit ad me, id est, nemo credit in me, nisi fuerit » ei datum a Patre meo⁴. » Nec rursus, quia vera est hæc definitio, ideo vana est illa præceptio. Cur ergo prædicationi, præceptioni, exhortationi, correptioni, quæ omnia frequentat Scriptura divina, existimamus inutilem definitionem prædestinationis, quam commendat eadem Scriptura divina.

XXXV. An quisquam dicere audebit, Deum non præcisse quibus esset daturus ut crederent, aut quos daturus esset Filio suo, ut ex eis non perderet quemquam⁵? Quæ utique si præcivit, profecto beneficia sua, quibus nos dignatur liberare, præcivit. Hæc est Prædestinatio sanctorum, nihi aliud: præscientia scilicet et præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. Cæteri autem ubi, nisi in massa perditionis

¹ Philip. ii, 13. — ² Id. i, 6. — ³ Joan. iv, 1. — ⁴ Id. vi, 66. — ⁵ Id. xviii, 9.

justo divino iudicio relinquuntur? Ubi Tyrii relictii sunt et Sidonii, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. Sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant: et tamen si Dei altiore iudicio, a perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis massa relictii sunt etiam Judæi, qui non potuerunt credere factis in conspectu suo tam magnis clarisque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit Evangelium, dicens, « Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non » crediderunt in eum¹, ut sermo Isaiæ prophetæ imple- » retur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro, » et brachium Domini cui revelatum est²? Et ideo non » poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcavit » oculos eorum, et induravit cor illorum, ut non videant » oculis, nec intelligant corde, et convertantur, et sanem » illos³. » Non erant ergo sic excæcati oculi, nec sic induratum cor Tyriorum et Sidoniorum: quoniam credidissent, si qualia viderunt isti signa vidissent. Sed nec illis profuit quod poterant credere, quia prædestinati non erant ab eo cujus inscrutabilia sunt iudicia, et investigabiles viæ⁴; nec istis obfuisset quod non poterant credere, si ita prædestinati essent, ut eos cæcos Deus illuminaret, et induratis cor lapideum vellet auferre. Verum quod dixit Dominus de Tyriis et Sidoniis, aliquo alio modo potest fortassis intelligi: neminem tamen venire ad Chris-

¹ Joan. xii, 37 et seqq. — ² Isai. lvi, 11. — ³ Id. vi, 10. — ⁴ Rom. xi, 33.

tum, nisi cui fuerit datum, et eis dari qui in illo electi sunt ante constitutionem mundi, procul dubio confitetur, quo non surdis auribus cordis eloquium divinum auribus carnis auditur. Et tamen hæc prædestinatio, quæ satis aperte etiam verbis Evangelicis explicatur, non prohibuit Dominum et propter incipiendum dicere, quod paulo ante commemoravi, « Credite in Deum, et in me credite¹: » et propter perseverandum, « Oportet semper orare, et non » deficere². » Audiunt enim hæc et faciunt, quibus datum est: non autem faciunt, sive audiant, sive non audiant, quibus non datum est. « Quia vobis, inquit, datum » est nosse mysterium regni cælorum, illis autem non est » datum³. » Quorum alterum ad misericordiam, alterum ad iudicium pertinet illius, cui dicit anima nostra, « Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine⁴. »

XXXVI. Nec prædestinationis igitur prædicatione impedienda est prædicatio fidei perseverantis et proficientis, ut quod oportet audiant, quibus datum est ut obediant. « Quomodo enim audient sine prædicante⁵? » nec rursus prædicatione fidei proficientis, et usque ad ultimum permanentis, impedienda est prædicatio prædestinationis, ut qui fideliter et obedienter vivit, non de ipsa obedientia tanquam de suo non accepto bono extollatur⁶: « Sed qui » gloriatur, in Domino gloriatur. » In nullo enim gloriandum, quando nostrum nihil sit. Quod vidit fidelissime Cyprianus, et fidentissime definivit, per quod utique prædestinationem certissimam pronuntiavit⁷. « Nam si in » nullo gloriandum est, quando nostrum nihil sit: » profecto nec de obedientia perseverantissima gloriandum est: nec ita nostra, tanquam non sit nobis desuper donata,

¹ Joan. xiv, 1. — ² Luc. xviii, 1. — ³ Matth. xiii, 1. — ⁴ Psal. c, 1. — ⁵ Rom. x, 14. — ⁶ I Cor. i, 31. — ⁷ Cyprian. ad Querin. lib. iii, cap. 2.